

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

УДК 341

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-1.12>

М. М. Ігошин, кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного
права та галузевих правових дисциплін
Київського університету права Національної академії наук України

А. В. Данько, магістрант
Київського університету права Національної академії наук України

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У БОРОТЬБІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН

Розглянуто етапи становлення міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин. Проаналізовано поняття незаконного обігу наркотичних речовин, історична періодизація розвитку даного явища, також зазначено сучасну основу системи міжнародного контролю над наркотиками, яка характеризується кооперацією, імплементацією державами важливих міжнародних конвенцій.

Зазначено, що незаконний обіг наркотичних речовин характеризується такими діями, як: виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, транспортування, розповсюдження, імпорту, експорту та інші операції, яке здійснюється всупереч законам. Дані дії можуть здійснюватись не тільки окремими особами, але й цілими злочинними організованими угрупованнями.

Доведено, що міжнародній спільноті вдалось напрацювати певний досвід у питанні контролю незаконного обігу наркотичних речовин, незважаючи на особливості політичних, економічних та соціальних аспектах кожної держави, змогли утворити єдину спільну у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин. Зокрема, акцентовується увага на важливих міжнародних документах, таких як Конвенція 1961 року з поправками, внесеними до неї згідно з Протоколом 1972 року, Конвенція 1971 року і Конвенція 1988 року, що і сформували сучасну правову систему боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин. Врахування досвіду попередніх років та удосконалення сучасних міжнародних механізм допоможе посилити ефективність боротьби з цією серйозною загрозою для світоустрою.

Підкреслено, що сучасне та встановлення міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин характеризується ухвалення низки міжнародних нормативно-правових актів, базується на системі принципів, що включає спільний інтерес міжнародного характеру, і національні інтереси окремих держав як суб'єктів міжнародного права.

Проаналізовано, що ключова роль у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин полягає саме у якісній співпраці шляхом прийнятих державами міжнародно-правових актів. Взаємодії держави у протидії незаконному обігу наркотичних речовин включає як національні, так і міжнародні аспекти, адже боротьба повинна відбуватись на усіх рівнях влади. Окрім юридичної відповідальності за цей злочин, повинні існувати інші підходи превентивного характеру, у вигляді програм, освітніх кампаній, спрямованих на підвищення свідомості суспільства. Міжнародні конвенції та договори створюють правову основу для боротьби з наркотичними речовинами, міжнародні організації, спільні операції сприяють обміну інформації та інтелектуальними ресурсами, фінансами та технічною допомогою. Враховуючи сучасні виклики, важливо адаптувати національну та міжнародну систему до нових умов і посилювати координацію між державами.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, обіг наркотичних речовин, конвенція, контроль, обмеження.

M. M. Igoshin, A. V. Danko. The establishment of international cooperation in the fight against the illegal trafficking of narcotic substances

The stages of the formation of international cooperation in the fight against illicit drug trafficking are considered. The concept of illicit drug trafficking, the historical periodization of the development of this phenomenon are analyzed, and the modern basis of the system of international drug control, which is characterized by cooperation and the implementation of important international conventions by states, is also indicated.

© М. М. Ігошин, А. В. Данько, 2025

It is noted that illicit drug trafficking is characterized by such actions as: production, manufacture, acquisition, storage, transportation, distribution, import, export and other operations carried out in violation of the law. These actions can be carried out not only by individuals, but also by entire criminal organized groups.

It is proved that the international community has managed to gain some experience in the issue of controlling illicit drug trafficking, despite the specific political, economic and social aspects of each state, they were able to form a single common one in the fight against illicit drug trafficking. In particular, attention is focused on important international documents, such as the 1961 Convention as amended by the 1972 Protocol, the 1971 Convention and the 1988 Convention, which have formed the modern legal system for combating illicit trafficking in narcotic drugs. Taking into account the experience of previous years and improving modern international mechanisms will help to increase the effectiveness of the fight against this serious threat to the world order.

It is emphasized that the modern and established international cooperation in combating illicit trafficking in narcotic drugs is characterized by the adoption of a number of international regulatory legal acts, based on a system of principles that includes a common international interest and the national interests of individual states as subjects of international law.

It is analyzed that the key role in combating illicit trafficking in narcotic drugs lies precisely in high-quality cooperation through international legal acts adopted by states. The interaction of the state in combating illicit drug trafficking includes both national and international aspects, because the fight must take place at all levels of government. In addition to legal responsibility for this crime, there must be other preventive approaches, in the form of programs, educational campaigns aimed at raising public awareness. International conventions and treaties create a legal basis for combating drugs, international organizations, joint operations contribute to the exchange of information and intellectual resources, finances and technical assistance. Given modern challenges, it is important to adapt the national and international system to new conditions and strengthen coordination between states.

Key words: international cooperation, drug trafficking, convention, control, restrictions.

Постановка завдання. Незаконний обіг наркотичних речовин є серйозною сучасною загрозою для світоустрою. Щодня кількість злочинних організацій збільшується, часто вони діють транснаціонально, використовуючи мережі країн для виробництва, транспортування та розповсюдження наркотичних речовин. Зростання масштабів даного явища потребує удосконалення системи механізмів боротьби, вивчення усіх аспектів проблеми, включно історичних етапів розвитку, адже це допомагає визначити ефективність раніше впроваджених заходів, виокремити дієві засоби попереднього досвіду для майбутнього вдосконалення міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти тематики щодо етапів становлення міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. А.А. Музики, який розглядав кримінально-правові аспекти боротьби з наркозлочинністю; С.В. Албула, що досліджував оперативно-розшукові аспекти протидії наркозлочинам; С.В. Андрусенко вивчав питання ролі правоохоронних органів у міжнародному співробітництві щодо боротьби з наркоторгівлею та аналізував важливість спільних операцій; О.М. Гуміна акцентувала увагу на теоретико-методологічних основах протидії поширення наркотичних речовин в суспільстві; К.Ю. Писаренко аналізував адміністративно-правові механізми протидії наркозлочинності; В.А. Тимошенко досліджував питання міжнародно-правових стратегій боротьби з наркозлочинністю; Ітан Надельман, що вивчав питання наркополітики і міжнародного права; Пітер Ройтер один з небагатьох економістів, який аналізував різні підходи до боротьби з наркотиками на міжнародному рівні.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у сфері міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин, питання етапів становлення цього співробітництва вимагає додаткового аналізу історичної періодизації задля спостереження динаміки, і визначення ефективних заходів, і подальше їх удосконалення.

Мета статті полягає у правовому аналізі етапів становлення міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин.

В межах сформульованої мети дослідження визначено наступні завдання дослідження:

1. Охарактеризувати поняття незаконного обігу наркотичних речовин;
2. Дослідити історію становлення міжнародного співробітництва у сфері контролю над незаконним обігом наркотичних речовин;
3. Визначити сучасну міжнародно-правову основу системи міжнародного контролю над наркотиками.

Виклад основного матеріалу. Незаконний обіг наркотичних речовин є однією з серйозних сучасних загроз, що призводить до серйозних порушень безпеки та стабільності суспільства, сприяючи руйнуванню політичного, соціального, економічного аспекту кожної країни.

Варто зазначити, У контексті Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 року під незаконним обігом наркотичних речовин слід розуміти будь-які навмисні дії, пов'язані з виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, транспортуванням, розповсюдженням, імпортом, експортом та іншими операціями з наркотичними і психотропними речовинами, що здійснюються всупереч положенням міжнародних конвенцій та національного законодавства, спрямовані на немедичне використання цих речовин [1].

Сфера незаконного обігу наркотичних речовин представлена не тільки окремими особами, що самостійно їх виготовляють, придбають, вживають, збувають, а також злочинними організованими угрупованнями [2].

Важливим питанням у вивченні розвитку міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин є історичні джерела його становлення, що свідчать про те, що явище «наркоманії» і різні його форми існували ще здавна.

Цей рух виник у зв'язку з обставинами у Східній Азії, особливо з опіумною проблемою в Китаї, та геополітичними інтересами західних держав у цьому регіоні. Виробництво опіуму існувало протягом тисячоліть на території сучасних Туреччини, Ірану та Афганістану, а пізніше поширилося далі на схід, до Китаю і на північ, у регіони навколо Чорного моря. Попит на опіум, особливо у формі для куріння, зростав у Східній Азії з XVII століття. У XIX столітті транспортування опіуму з регіонів вирощування до його споживачів стало прибутковою справою. Продаж індійського опіуму до Китаю став невід'ємною частиною оплати британського уряду Індії.

Внаслідок війни та договорів середини XIX століття опіум потрапляв до Китаю з Індії незалежно від думки китайського уряду щодо цієї торгівлі. Окрім імпорту опіуму, цю культуру дедалі більше вирощували в самому Китаї. Тим часом у Великій Британії антиопіумні групи заявляли, що торгівля опіумом є незаконною і має бути припинена. Однак лише 1906 року до влади прийшов британський уряд, який поділяв це засудження примусової торгівлі індійським опіумом до Китаю. Ця політична зміна відбулася того ж року, коли китайський уряд розпочав кампанію проти куріння опіуму та його виробництва в Китаї. Тоді США вирішили запросити відповідні країни на зустріч у Шанхаї, щоб обговорити шляхи підтримки антиопіумної кампанії в Китаї. У США були й інші мотиви, зокрема надія на те, що міжнародна угода про розподіл опіуму та його похідних вирішить проблему контрабанди опіуму на Філіппінах. Збіг цих трьох урядових рішень уможливив початок міжнародної антинаркотичної кампанії, в якій ми досі беремо участь. Якби США не були залучені, спірне питання між Індією та Китаєм могло б бути вирішене до їх задоволення, але навряд чи міжнародна спільнота була б залучена до міжнародних зусиль з контролю опіуму [3].

Варто зазначити, що у лютому 1909 році Міжнародна опіумна комісія зібралася в Шанхаї, що зібрало представників країн, щоб обговорити проблему незаконного обігу опіуму. Ця подія вважається початком формального міжнародного співробітництва у боротьбі з наркотичними речовинами. На даному засідданні було розглянуто опіумне питання в усіх його аспектах і зроблено певні одностайні висновки, які по суті засуджували дії, пов'язані з виробництвом і вживанням опіуму та морфію, і містили рекомендації щодо заходів, яких слід вжити, щоб покласти край таким зловживанням. Оскільки комісія не була уповноважена вести переговори про укладення конвенції, обов'язкової для держав-учасниць, було визнано за необхідне скликати міжнародну конференцію, що складалася б з делегатів, наділених усіма повноваженнями, не тільки для того, щоб конвенціоналізувати висновки, зроблені комісією, але й для того, щоб виробити правила, відповідно до яких повинні вироблятися опіум та інші наркотичні речовини і здійснюватися їх міжнародний обіг, а також національні закони, згідно з якими такі засоби повинні використовуватися виключно в лікувальних цілях на території різних країн [4].

У 1912 році у Гаазі відбулася Міжнародна конференція з опіуму, на якій було вироблено першу в світі Конвенцію про наркотики – Міжнародну конвенцію з опіуму [5].

23 січня 2009 р. – 23 січня 1912 р. Міжнародна опіумна конвенція була підписана в Гаазі представниками Китаю, Франції, Німеччини, Італії, Японії, Нідерландів, Персії (Іран), Португалії, Росії, Сіаму (Таїланд), Великобританії. Через три роки вона набула чинності в п'яти країнах. Однак Конвенція отримала майже загальне дотримання після 1919 року, коли всі країни, які підписали Версальський мирний договір, Сен-Жермен-ан-Ле тощо, також стали учасниками Міжнародної опіумної конвенції. Таким чином, до середини 1920-х років близько 60 країн – де-юре – підписали і ратифікували Гаазький договір, і це число зросло до 67 до 1949 року [6].

Сторони Конвенції домовилися: обмежити виробництво, торгівлю та використання наркотичних речовин у медичних цілях; співпрацювати з метою обмеження використання та вироблення ефективного механізму обмежень на використання наркотиків; ввести покарання за володіння наркотиками та заборонити їх продаж стороннім особам. Конвенція також передбачала заходи, спрямовані на згорання виробництва, торгівлі та вживання опіуму [7].

Міжнародний конгрес опіуму складався з шести розділів і 25 статей. На додаток до опіуму і морфіну, які вже були в стадії широкого міжнародного обговорення, Гаазька конвенція також включала дві нові речовини, які стали проблематичними: кокаїн і героїн.

Конвенція 1912 року була далеко не досконалою, але містила багато елементів договору про глобальний контроль над наркотиками. Крім того, як офіційна декларація про небезпечну практику куріння опіуму та немедичну торгівлю опіумом та іншими наркотиками, вона мала значення як інструмент адвокації [6].

Під час Першої світової війни (1914 – 1918 роки) питання незаконного обігу наркотичних речовин не було в центрі міжнародної уваги, проте самі воєнні дії стали важливим чинником у розвитку наркаторгівлі та питання контролю над наркотичними речовинами, в цей період відбувалось декілька ключових аспектів,

пов'язаних з наркотиками, які заклали основи для подальшої боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин. Перша світова війна призвела до стрімкого зростання вживання наркотиків, спонукаючи до деяких обмежень щодо споживання алкоголю, люди звертаються до кокаїну та опіатів як альтернативи. Комендантська година загнала нічне життя в підпілля і загострила незаконну діяльність [8].

Після Першої світової війни боротьба з наркотиками перейшла під контроль Ліги Націй, яка взяла на себе відповідальність за міжнародний контроль над наркотиками з 1921 року. У період з листопада 1924 р. по лютий 1925 р. було проведено дві конференції, які заклали початок створення нормативного механізму боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин, результатом конференцій було утворення двох міжнародно-правових актів. Перша Женевська конвенція про заборону виробництва, внутрішньої торгівлі та використання очищеного опіуму, мала не меті врегулювати відносини між країнами – виробниками опіуму [10]. Державам, що підписали конвенцію, було дозволено продавати опіум лише через державні монополії і вони мали припинити таку торгівлю повністю протягом 15 років. Друга Женевська конвенція – Міжнародна конвенція з опіуму (1925 року), була створена задля міжнародного регулювання та глобального контролю за більш широким переліком наркотичних речовин, в тому числі, вперше у статті 11 Конвенції було згадано канабіс, який був визначений як «індійський конопель» (марихуана). Згідно до ст. 21-23 Сторони повинні були представляти щорічні статистичні дані про запаси наркотичних речовин та споживання, виробництво опіуму і коки, а також виготовлення і розповсюдження героїну, морфію і кокаїну [9;11].

Глобальна економічна криза 1920-х років серйозно перешкоджала будь-яким спробам обмеження, оскільки країни-виробники відмовлялися від існуючих експортних можливостей. Аналогічно, країни-імпортери психоактивних речовин побоювалися, що зниження виробництва призведе до зростання цін на імпорт, і також виступали проти будь-якого глобального скорочення виробництва. Держави-члени, які виступали за обмеження, почали шукати інші варіанти контролю. Конвенція про обмеження виробництва і регулювання розподілу наркотичних засобів була підписана 13 липня 1931 року і набула чинності в липні 1933 року, після того як її ратифікували 40 держав [12].

Під час Другої світової війни порушення міжнародних договорів про контроль над наркотиками обмежувалися значними поставками опіуму та інших опіатів до Китаю. Після війни ці порушення були розглянуті в кількох справах військового трибуналу проти китайських і японських посадових осіб, у яких були посилення на міжнародні договори про контроль над наркотиками. Починаючи з 1940 року, більшість офісів міжнародної системи контролю за наркотиками було поступово переведено до Сполучених Штатів (Консультативний комітет з опіуму до Принстона та Центральний постійний комітет і Орган з контролю за наркотиками до Вашингтона), хоча їх офіційне місце розташування (і частина персоналу) залишалися в Женеві [8].

З 1946 року ООН взяла на себе функції та обов'язки контролю над наркотиками, які раніше виконувала Ліга Націй. У роки перед Другою світовою війною було розроблено низку нових синтетичних наркотиків, які хотіли додати до списку речовин існуючих конвенцій. У червні 1953 року країни погодилися розробити Протокол щодо обмеження та регулювання вирощування маку, виробництва, міжнародної та оптової торгівлі та використання опіуму, більш відомого як Опіумний протокол 1953 року. Протокол мав на меті обмежити виробництво та використання опію для медичних і наукових потреб. Відповідно до цього Протоколу (стаття 6), тільки сім країн, у яких на початку 1930-х років пан Гаррі Анслінгер був головою Федерального бюро з наркотиків і ключовим гравцем у внутрішньому та міжнародному контролі над наркотиками, – Болгарія, Греція, Індія, Іран, Туреччина, СРСР та Югославія – мали дозвіл виробляти опіум на експорт [13].

Під час розробки Конвенції 1961 року держави-члени ООН мали три головні цілі: об'єднання всіх існуючих багатосторонніх договорів у цій галузі, оптимізація механізму контролю (функції двох існуючих органів, Органу з нагляду за наркотиками та Постійного центрального комітету, були об'єднані в Міжнародний комітет з контролю над наркотиками), а також розширення існуючої системи контролю для включення культивування рослин, які вирощуються як сировина для наркотичних засобів. Конвенція 1961 року здійснює контроль над понад 116 наркотичними засобами. [14].

Протокол до Конвенції 1972 року закликає посилити зусилля для запобігання незаконному виробництву, обігу та вживанню наркотиків. У ньому також наголошується на необхідності надання послуг з лікування та реабілітації наркоманам, наголошуючи, що лікування, освіта, догляд, реабілітація та соціальна реінтеграція можуть розглядатися замість або на додаток до ув'язнення у справах, пов'язаних з особами, які вчинили злочини, пов'язані з наркотиками [3].

Слід зазначити, що у грудні 1985 року Генеральна Асамблея ООН прийняла рішення про скликання міжнародної конференції з питань зловживання наркотиками та їх незаконного обігу. Конференція зібралася у Відні в 1987 році і прийняла Всеосяжний міждисциплінарний план, в якому було розроблено рамки міжнародної стратегії ООН щодо наркотиків. Це мало стати основою, на якій національні органи влади могли б сформулювати національні, регіональні та міжнародні стратегії боротьби з усіма аспектами явища незаконного обігу наркотичних речовин. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин була прийнята на Міжнародній конференції з питань боротьби із зловживанням наркотиками та їх незаконним обігом у грудні 1988 року у Відні (Австрія). Конвенція передбачає прийняття

комплексу міжнародно-правових заходів (в основному правоохоронного характеру) із припинення незаконної торгівлі наркотиками, важливою складовою частини таких заходів вперше визнається боротьба з відмиванням злочинних доходів [15;16].

У 1990 році Генеральна Асамблея прийняла Політичну декларацію та Глобальну програму дій [17], які закликали систему ООН приділяти вищий пріоритет виділенню необхідних фінансових, кадрових та інших ресурсів для міжнародної співпраці у сфері контролю над наркотиками. Він також закликав держави-члени приділити першочергову увагу заходам зі скорочення попиту та зміцненню ролі ООН як інформаційного центру.

К.Ю. Писаренко у своїй праці «Міжнародно-правові аспекти участі України у боротьбі із незаконним обігом наркотичних засобів» зазначає, що «сучасний етап становлення міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин характеризується ухваленням низки міжнародних нормативно-правових актів регіонального характеру, які враховують особливості проблеми боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин в конкретних географічних зонах. Значним поштовхом цього етапу стало послаблення кордонів, особливо між Європою та Азією, що й призвело до загострення проблеми транскордонного перевезення наркотичних речовин, і зумовило необхідність посилення локального співробітництва між державами. Крім того, характерною рисою сучасного етапу є активізація злочинної діяльності з легалізації доходів, отриманих від незаконного обігу наркотичних речовин» [18].

Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю базується на системі принципів, що відображає як спільний інтерес міжнародного співтовариства, так і національні інтереси держав як суб'єктів міжнародного права. Досягнення балансу між міжнародно-правовими інтересами різних учасників у боротьбі зі злочинністю є ключем до ефективної співпраці та мирного співіснування членів міжнародного співтовариства. У системі сучасних міжнародних відносин основні принципи міжнародного права є основоположними і загальнообов'язковими.

Отже, взаємодії держави у протидії незаконному обігу наркотичних речовин включає як національні, так і міжнародні аспекти, адже боротьба повинна відбуватись на усіх рівнях влади. Окрім юридичної відповідальності за цей злочин, повинні існувати інші підходи превентивного характеру, у вигляді програм, освітніх кампаній, спрямованих на підвищення свідомості суспільства. Міжнародні конвенції та договори створюють правову основу для боротьби з наркотичними речовинами, міжнародні організації, спільні операції сприяють обміну інформації та інтелектуальними ресурсами, фінансами та технічною допомогою. Враховуючи сучасні виклики, важливо адаптувати національного та міжнародного систему до нових умов і посилювати координацію між державами.

Висновки та перспективи. Підсумовуючи наше дослідження, ми можемо виділити декілька важливих результатів, серед яких:

По-перше, незаконний обіг наркотичних речовин є глобальною загрозою, що підриває безпеку і стабільність суспільства. Це міжнародна проблема, яка щодня поширюється і збільшує кількість своїх споживачів, які стають жертвами цього потужного і маніпулятивного бізнесу. Згідно історичного аспекту, явище «наркоманії» і різні його форми існували ще здавна, поступово поширювалось і посилювало свій вплив на людей. Сучасну основу системи міжнародного контролю над наркотичними речовинами становлять Конвенція 1961 року з поправками, внесеними до неї згідно з Протоколом 1972 року, Конвенція 1971 року і Конвенція 1988 року. Виконання всіх держав положень та належна їх імплементація є ключовими умовами для ефективного контролю і боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин.

По-друге, історія розвитку міжнародного співробітництва у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин демонструє складний і різносторонній процес формування міжнародних стратегій, що характеризуються постійною адаптацією до нових сучасних викликів, які потребують покращення взаємодії між усіма суб'єктами міжнародних відносин, і безпосередньо посилення механізмів протидії на національному рівні кожної держави.

По-третє, ефективність подальшого розвитку механізмів боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин потребує комплексного підходу, тобто не лише взаємодія між державами, а й боротьба на національному рівні, що включає правоохоронні заходи, реабілітації, профілактики, семінари, навчання, підтримка.

По-четверте, міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю базується на системі принципів, що відображає як спільний інтерес міжнародного співтовариства, так і національні інтереси держав як суб'єктів міжнародного права. Досягнення балансу між міжнародно-правовими інтересами різних учасників у боротьбі зі злочинністю є ключем до ефективної співпраці та мирного співіснування членів міжнародного співтовариства. У системі сучасних міжнародних відносин основні принципи міжнародного права є основоположними і загальнообов'язковими. Вони стосуються всіх сфер міжнародних відносин, у тому числі відносин, що виникають у сфері міжнародного співробітництва в боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин.

Список використаних джерел:

1. United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. 1988. URL: <https://surl.li/wdqeiu>

2. Албул С.В., Андрусенко С.В. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: тактика проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій: методичні рекомендації. Одеса: ОДУВС. 2018. 100 с.
3. International drug control: historical aspects and future challenges. David F. Musto, M.D. URL: <https://surl.li/tqhuxx>
4. Report to the Secretary of State on the Second International Opium Conference by the American delegates: Hamilton Wright, Lloyd Bryce, Gerrit John Kollen. URL: <https://surl.li/yusae>
5. International Opium Convention 23 January 1912 in force 11 February 1915. 28 June 1914 (China, the Netherlands, and the U.S. implemented the Convention in 1915 (Honduras and Norway followed suit later that year). It did not come into force globally until it was incorporated into the Treaty of Versailles in 1919). URL: <https://surl.li/wzqezp>
6. The 1912 Hague International Opium Convention. URL: <https://surl.li/eujvqb>
7. The Beginnings of International Drug Control. UN Chronicle. Summer. 1998. –URL: http://findarticles.com/p/articles/mi_m1309/is_2_35/ai_54157834/
8. A century of international drug control. URL: <https://surl.gd/ougsns>
9. Drugs, alcohol, and the First World War. URL: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(14\)62234-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(14)62234-0/fulltext)
10. Agreement concerning the Manufacture of, Internal Trade in, and Use of Prepared Opium done 11 February 1925 in force 28 July 1926. URL: <https://surl.li/vuwdx>
11. International Opium Convention, done 19 February 1925 in force 25 September 1928. URL: <https://surl.li/twlfj>
12. Convention for Limiting the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotic Drugs. 1931. URL: <https://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1934/9.html>
13. United Nations Opium Conference: Protocol and Final Act of 23 June 1953. URL: <https://surl.li/cbbmey>
14. Single Convention on narcotic drugs. 1961. URL: https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf
15. Convention on Psychotropic Substances. 1971. URL: https://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf
16. United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. 1988. URL: <https://surl.li/zykitr>
17. Political Declaration and Programme of Action. 1990. URL: <https://surl.li/eztmkh>
18. Писаренко К.Ю. Міжнародно-правові аспекти участі України у боротьбі із незаконним обігом наркотичних засобів: автореф. дис..канд. юр. наук. 2007 С. 11. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0407U001594/>